

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

medicatie op de rol van de analyticus en hoe moet men zich hiertegenover opstellen? Als de analyticus ook psychiater is, moet hij dan zelf het medicamenteuze beleid in handen nemen of kan hij dit beter uitbesteden? Als het voorschrijven van medicatie wordt uitbesteed aan een (andere) arts, aan wie dan, en hoe moet de onderlinge verhouding zijn? Hoe kan kennis van de dynamieken bij angst- en depressieve stoornissen helpen in het hanteren van een gecombineerde behandeling? Hoe kan een gecombineerde behandeling worden gehanteerd bij complexe problematiek? Over al deze vragen wordt op een diepgaande, genuanceerde en heldere manier nagedacht en in dit opzicht is het boek uniek in zijn opzet.

Wat ik echter mis, is een scherper onderscheid tussen psychodynamische psychotherapie en psychoanalyse. De auteurs zijn zich nochtans bewust van dit onderscheid, aangezien ze er vijftien regels aan wijden. Echter verder in het boek worden de woorden 'analyticus' en 'psychotherapeut' een beetje te inwisselbaar neergeschreven. Als een psychodynamisch therapeut medicatie introduceert, is dit van geheel andere aard dan wanneer een psychoanalyticus dit doet. Het voorschrijven van medicatie houdt altijd de impliciete boodschap in dat er een psychiatrische stoornis is die niet primair psychologisch van aard is, iets wat niet kan worden gedragen of geïntegreerd, laat staan besproken. Psychodynamische psychotherapie maakt gebruik van de rijkdom van het analytische gedachtegoed, maar is geen psychoanalyse. Als de focus van de psychoanalyse het onbewuste of anders het ongekende in onszelf is (Calich & Hinz 2007), dan is de vraag wat de impact is van voorschrijfgedrag op het onbewuste fantasieleven, onbewuste conflicten, onbewuste geïnternaliseerde objectrelaties. Welke iatrogene angsten kunnen worden gemobiliseerd als de analyticus kan wisselen van stoel bij eenzelfde analysant? Die enkele bedenkingen daargelaten, heb ik dit boek graag gelezen en kan ik

het warm aanbevelen aan psychiaters en psychotherapeuten en meer specifiek aan psychoanalytici die worstelen met de toenemende dominantie van de psychofarmaca, medicalisering/psychiatisering van het psychisch lijden en met de psychiater in zichzelf. Ook voor psychotherapeuten en psychiaters in opleiding is dit boek een aanrader. Ik had het graag een paar jaar eerder gelezen. Busch en Sandberg hebben met het schrijven van hun boek alleszins een belangrijk debat op gang gebracht, dat vooral veel vragen oproept, een open geest en veel luisterbereidheid nodig heeft (Press 2008). Wat meer kan een psychoanalyticus zich wensen?

Literatuur

- CALICH, J.C. & HINZ, H. (2007). *The unconscious: further reflections*. Londen: International Psychoanalytical Association.
 PRESS, M. (2008). The uses of medications in psychoanalysis: what we know, what is uncertain. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 56, 949-955.

Is er (geen) interactie tijdens de (re)constructie?

Bespreking van

- Domenico Chianese (2007). *Constructions and the analytic field — History, scenes and destiny*. The New Library of Psychoanalysis. Londen/New York: Routledge.
 ISBN 978 0 415 38404 9, 248 pp., £22,99

JOS DE VOGELAER

Constructions and the analytic field onderzoekt op grond van de relatie tussen psychoanalyse, geschiedenis en literatuur, of de psychoanalyse een historische dan wel een narratieve constructiemethode is. Daarbij is voor Chianese de eerste term de analysant die associërend het verdrongene (re)construeert, de tweede term de

psychoanalytische die interpretaties construeert, de derde term de psychoanalytische theorie.

Chianese, leeranalyticus en voormalig voorzitter van de Italiaanse Vereniging voor Psychoanalyse, vertrekt voor de beantwoording van deze vraag van Freuds latere werken *Constructies in de analyse* (1937), *De man Mozes en de monotheïstische religie* (1939) en van andere, (ook niet-)psychoanalytische teksten.

De eerste hoofdstukken van het boek behandelen verdringing en (re)constructie, de middelste hoofdstukken de conceptuele evolutie van overdracht-tegenoverdracht naar 'analytisch veld' (Baranger & Baranger; Ferro) en 'analytische ruimte', ook binnen de Italiaanse Vereniging van 1980 tot heden. Chianese geeft zijn persoonlijke visie hierop.

In de laatste hoofdstukken lezen we Chianeses persoonlijke 'oplossing': het chiasma is het knooppunt van twee paar tegengestelden (*bien étonné de retrouver Jung?*), dat de onbewuste wereld van de analysant symboliseert en de ruimte tussen psychoanalyticus en analysant, zoals op toneel, afwisselend betreedt en verlaat.

De relatie met de analyticus beperkt zich volgens Chianese tot de (re)constructie van de innerlijke wereld van de analysant door het herinneren van het verdrongene. Het terzijde schuiven van de (tegen)(overdrachts)relatie (problematiek) lijkt mij een extreme Schaduw — in jungiaanse termen — van Chianeses Zelf.

De demonstratief erudiete, overdreven nuancerende, maar in wezen belerende stijl maakt het boek voor mij moeilijk leesbaar. Het is weinig levendig, te academisch; in lacaniaanse termen is er meer sprake van een 'universitair' dan van een 'analytisch' discours.

Ik durf dit boek alleen aan te bevelen aan collega's met een klassieke freudiaanse visie en interesse.

Rosenfeld herdacht

Bespreking van

John Steiner (red.) (2008). *Rosenfeld in retrospect — Essays on his clinical influence*. Hove: Routledge.

ISBN 978 0 415 46115 3, 153 pp., £21,99

MARC HEBBRECHT

In 2002 bracht ik de figuur van Herbert Rosenfeld in de aandacht van de lezers van dit tijdschrift via een recensie van zijn Italiaanse seminars, geredigeerd door De Masi. Rosenfeld, jood van Duitse afkomst en naar Londen geëmigreerd om aan deportatie te ontkomen, was een trouwe volgeling van Melanie Klein. Hij was gefascineerd door pathologie die hoge eisen stelt aan het geduld en het doorzettingsvermogen van psychoanalytici: schizofrenie, drugsverslaving, narcistische persoonlijkheidsstoornis, manische depressiviteit en hypochondrie. Daarnaast was hij geïnteresseerd in de complicaties van psychoanalyse, zoals impasses en negatieve therapeutische reacties. Impasses hebben volgens hem te maken met onbegrip van de analyticus, het miskennen van projectieve identificaties en destructief narcisme van de patiënt.

Rosenfeld in retrospect is een verzameling lezingen van een internationale conferentie, georganiseerd in april 2000 door de Melanie Klein Trust. De psychoanalytici die aan dit boek hebben meegewerkt zijn niet de minsten: O'Shaughnessy, Britton, Feldman, Segal, Riccardo Steiner en John Steiner. Alle auteurs kenden Rosenfeld persoonlijk en werden door hem beïnvloed. In het tweede deel worden vier belangrijke artikelen van Rosenfeld samengebracht. Het boek is een goede inleiding in het denken van deze merkwaardige psychoanalyticus.

O'Shaughnessy presenteert een indrukwekkend klinisch geval als voorbeeld van